

İLKÖĞRETİM ÖĞRENCİLERİNİN GÖRÜŞLERİNE GÖRE ÖĞRETMENLERİN ETKİLİLİĞİ VIEWS OF ELEMENTARY SCHOOL STUDENTS WITH REGARD TO TEACHERS' EFFICIENCY

Yrd. Doç. Dr. Erten GÖKÇE

*Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi
İlköğretim Bölümü Öğretim Üyesi*

ÖZET

Bu araştırmanın genel amacı, ilköğretim öğrencilerinin görüşlerine dayalı olarak öğretmenlerin etkililiğini saptamaktır.

Araştırmanın çalışma grubunu, Ankara ilinde öğretmenlik uygulamaları için belirlenen ilköğretim okullarında halen öğrenim gören 426 ilköğretim öğrencisi oluşturmuştur. Araştırmanın verileri Mayıs 2002 tarihinde toplanmıştır. Araştırma verileri ilköğretim üçüncü ve beşinci sınıf öğrencilerinden anket uygulanarak toplanmıştır. Verilerin analizinde frekans ve yüzde kullanılmıştır.

Araştırmadan elde edilen sonuçlara göre; ilköğretim öğretmenlerinin ders anlatırken yeterli düzeyde örnekler verdikleri, öğrettikleri konulardan soru sordukları, hoşgörülü ve iyi niyetli oldukları buna karşılık öğrencileri aktif hale getiren oyun ve tartışma etkinlikleri ile grup ve küme çalışmalarına yeterince yer vermedikleri, öğretmenlerin sınıf içinde yeterince hareket etmedikleri ve herkese eşit söz hakkı vermedikleri ortaya çıkmıştır. Ayrıca öğrenci velilerinin okul çalışmalarına yeterince katılmadıkları saptanmıştır. İlköğretim öğrencilerinin büyük bir çoğunluğu öğretmenlerini genel olarak başarılı bulduklarını belirtirlerken, başarılı ve etkili bir öğretmenin sahip olması gereken özellikleri, çocukları sevmesi, sabırlı ve hoşgörülü olması, herkese eşit davranması ve güler yüzlü olması şeklinde belirtmişlerdir. Araştırmada öğretim-öğrenme süreçlerinin daha verimli ve etkili hale getirilmesine ve öğrenci beklentilerinin karşılanmasına yönelik önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: İlköğretim, Öğrenci Görüşleri, Öğretmenlerin Etkililiği

ABSTRACT

The primary aim of this study was to determine teachers' efficiency in the light of elementary school students' views. The study group of this research consists of 426 elementary school students in Elementary Schools in Ankara chosen for 'teaching practice'. The data were collected in May, 2002. The data were gathered from the third and fifth year elementary school students. Frequency and percentage methods were employed to analyse the study.

According to the results of the study, it was concluded that the teachers gave enough examples to illustrate their point of view, they asked questions related to the subjects they taught, they were tolerant, and in good intention. However, they did not give enough importance to games, discussion activities, group studies which can serve to help them to become active participants. Furthermore, the results demonstrated that the teachers did not move around in class and they did not create equal opportunity for the students to participate. Moreover, it came into the light that parents did not participate in school activities sufficiently. A majority of students saw their students successful, and added that a successful and efficient teacher should have such characteristics as love for children, being patient and tolerant, treating everybody equally and having a smiling face. In this study some suggestions were made to make teaching-learning process more efficient and effective, and some suggestions were also given to live up to students expectations.

Key words: Elementary education, Students' views, teachers' efficiency

GİRİŞ

Eğitim bireyin yaşamını dengeli ve verimli bir biçimde sürdürebilmesini, içinde yaşadığı topluma yapıcı ve yaratıcı bir üye olarak katkıda bulunabilmesini sağlayan bir araçtır. Eğitim süreci, yalnızca bireye olumlu yönde davranış kazandırmakla kalmaz, aynı zamanda bireyi geliştirir ve gelecekteki yaşamına hazırlar.

Eğitim sürecinin temeli öğrenmeye dayanır. Öğrenme süreci, bireyin doğumuyla birlikte ailede başlar, planlı ve programlı bir kurum olan okul ile devam eder. Okul bireye olumlu yönde davranış kazandırmakla sorumlu olan bir kurumdur. Okulun varlık nedeni ise, yeni nesilleri sağlıklı ve verimli bir biçimde yetiştirerek toplumsal yaşamın gelişmesini sağlamaktır. Bu amaçla okul etkinlikleri organize edilir ve sürecin temel dinamiklerinden biri olan öğretmen tarafından uygulanır. Başta öğretmenler olmak üzere okuldaki tüm ilgililer, öğrenci niteliklerinin geliştirilmesi ve planlanan hedeflerin gerçekleştirilmesi amacıyla çalışmaktadırlar.

Öğretim etkinliklerini gerçekleştirmek üzere Türk Eğitim Sistemi içerisinde hiyerarşik olarak sıralanan örgün eğitim kademelerinin başlangıcında yer alan ilköğretim, 7-14 yaş çocuklarının devam ettiği zorunlu bir öğretim kademesidir. İlköğretim kademesine gelen birey ilk defa planlı, programlı, amaçlı, güdümlü, destekli ve zorunlu bir öğretim süreci içerisine girmekte ve sürekli olarak yeni bilgi, beceri ve davranışlar kazanmaktadır. Bu yönüyle ilköğretim bireyin gelişiminde ve eğitiminde çok önemli ve kritik bir dönemi oluşturmaktadır. Çünkü, bu dönemde kazanılan davranışlar, bireyin gelecekteki yaşamını doğrudan etkilemektedir. (Gökçe, 1999)

Türkiye’de ilköğretim kademesi Milli Eğitimin temelini oluşturur. Bireylere demokrasinin ilke ve kurallarının gerektirdiği davranışları kazandırmak, hızla gelişen bilim ve teknoloji doğrultusunda toplumun ve bireylerin ihtiyaçlarına cevap vermek, toplum bilincini oluşturmak, Atatürk ilke ve inkılaplarını benimsemek gibi temel amaçlar gerçekleştirmeye yönelik olan ilköğretim kademesinin, eğitim sistemi içerisindeki yeri ve önemi tartışılmaz bir gerçektir.

İlköğretimin birey ve toplum yaşamındaki yeri bu kademe öğretmenin taşıdığı sorumluluğun önemini giderek daha da artırmaktadır. Bu sorumluluk ilköğretim öğretmenin sahip olması gereken niteliklerin önemini açıkça göstermektedir. Ayrıca ilköğretim öğretmenin, aşağıda belirtilen etkinliklerin gerçekleştirilmesinde belirleyici ve kritik bir rol oynadığı söylenebilir (Senemoğlu, 1997).

- Aile çevresi ve okul ortamı arasında işbirliği sağlayarak bir köprü oluşturmak

- Kişilik özellikleri davranış ve tutumları ve aldığı eğitimle çevresine iyi bir örnek olma ve çocuğun kişiliğinin oluşumuna doğrudan etki etme

- Okul ve sınıf içerisinde gerçekleştireceği tüm etkinliklerle çocuğu toplumsal hayata hazırlama ve geleceğini şekillendirme

Öğretmenin nitelikli bir biçimde yukarıda belirtilen etkinlikleri gerçekleştirebilmesi, hem sahip olduğu bilgi ve beceri birikimi ile, hem de öğrencilerin ilgi, ihtiyaç ve beklentilerini çok iyi tanınması ile yakından ilişkilidir. Öğrencilerin ilgi ve beklentilerini tanıyan bir öğretmen, öğrenme ortamlarını uygun tutum ve değerleri geliştirebileceği şekilde düzenler, kişiler arası etkileşim ve işbirliği sorunlarını çözümler, öğrencilerin tutum ve değerlerinin gelişmesini sürekli izler ve değerlendirir.

Eğitim sisteminin amacına uygun bireyler yetiştirebilmesini, alanında iyi yetişmiş ve mesleğinin gerektirdiği niteliklere sahip olan öğretmenlere bağlayan Özden (1997), ilköğretim öğretmenin öğrencileriyle sürekli etkileşim halinde olması ve onların yaratıcılık yönlerini geliştirmesi gerektiği üzerinde önemle durmaktadır. İlköğretim kademesinde öğretmenin göstereceği, tutarlı, sabırlı, hoşgörülü, esnek ve yapıcı yaklaşımlar, öğrencinin kişilik gelişimi üzerinde olumlu bir etki oluşturacaktır.

İlköğretim okullarındaki sınıfları olup biten her şeyin açıkça gözlenebildiği sosyal bir arenaya benzeten Macrae (1997), sınıfın küçük ama dinamik bir grup olduğunu ve her bir öğrencinin davranışlarının ve performansının öğretmen tarafından dikkatle izlenmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Kuşkusuz öğrenci niteliklerinin oluşturulmasında öğretmenin sınıf içerisinde

gerçekleştireceği etkinliklerinin olumlu ve yapıcı olmasının payı oldukça büyüktür. Sınıf içerisinde öğrenci problemlerinin olması ve sınıf içerisindeki sosyal ilişkilerin bozulması durumunda, etkili bir öğretim ortamının oluşturulmasından söz edilemez.

İlköğretim öğretmenlerinin sınıf içerisindeki sorunları çözebilmeleri ve öğrenci problemleri ile yakından ilgilenmeleri, hem etkili bir öğrenme ortamı oluşturulması açısından, hem de öğrenci motivasyonunun sağlanması açısından oldukça önemlidir. Etkili bir öğrenme ortamı oluşturmak isteyen bir öğretmen, elindeki tüm olanakları ve materyalleri kullanarak, sınıfı en iyi nasıl örgütleyeceği konusunda çok yönlü olarak düşünmelidir. Öğretme-öğrenme sürecinde, konuların özelliklerine ve öğrencilerin beklentilerine en uygun olan etkinlikler belirlenerek sınıf içi öğretim süreçleri gerçekleştirilmelidir. (Wragg, 1993).

Öğreten konumundaki öğretmenin sahip olduğu bilgi ve beceriler, öğrenen konumundaki öğrencilerin davranışlarını doğrudan etkilemektedir (Açıkgöz, 1996). Öğretmen gösterme, açıklama yapma, güdüleme, yanlışları düzeltme, çabaları yönlendirme, başarıları övmeye vb. tutum ve davranışları ile hem öğrencilerine yeni davranışlar kazandırmakta, hem de onları çok yönlü olarak etkilemektedir.

Öğretmenlik mesleğinin kritik önemi üzerinde duran Woolfolk (1990) öğretmenin konu alanı, öğretim ilkeleri, öğrenci gelişimi ve ihtiyaçları ile öğretme-öğrenme süreçleri konusundaki bilgi ve becerilere sahip olması gerektiğini vurgulamıştır. Öğrencinin öğretme-öğrenme süreçlerine etkin bir şekilde katılmasını sağlayan öğretmen, hem planlanan hedeflere ulaşılmasını sağlar, hem de öğretim etkinliğinin niteliğini geliştirir.

Kuşkusuz verimli ve etkili öğretmeni çok çeşitli şekillerde tanımlayabilmek mümkündür. İlköğretim öğrencisinin bakış açısıyla öğretmenin verimliliğinin ve etkililiğinin belirlenmesi, hem öğretmenden beklenen tutum ve davranışların saptanmasına, hem de öğrenci beklentilerinin ortaya çıkarılmasına önemli ölçüde katkı sağlayacaktır. İlköğretim çağına gelen birey, nasıl bir sınıf öğretmeni istediğini ve sınıf içi öğretme-öğrenme etkinliklerinin nasıl düzenlenmesi gerektiği konusunda, kendi gelişim özelliklerinin ortaya çıkardığı ihtiyaçları da dikkate alarak çeşitli görüşler oluşturabilir. Bu çıkış noktasından hareketle, öğrenci gözüyle ilköğretim kademesinde

görev yapan sınıf öğretmenlerinin etkililik düzeyi saptanmaya çalışılmıştır.

İlköğretim öğrencilerinin görüşlerine göre öğretmenlerin etkililiğinin saptanması, ilköğretimde öğretmen niteliklerinin geliştirilmesine ve daha etkili öğretim-öğrenme süreçlerinin oluşturulmasına olanak sağlayacaktır. Böylece ilköğretimde planlanan amaçlara ulaşılması ve daha nitelikli nesiller yetiştirilmesi sağlanabilecektir. Bu da, ilköğretimde, verimlilik ve kalitenin sağlanması anlamına gelecektir.

Çalışmanın Amacı

Bu araştırmanın genel amacı, ilköğretim 3. ve 5. sınıf öğrencilerinin görüşlerine dayalı olarak öğretmenlerin etkililiğini saptamaktır. Bu genel amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

- 1- Sınıf içi öğretme-öğrenme süreçlerinde öğretmenler ne düzeyde etkilidir?
- 2- Öğrencilerle iletişim ve etkileşim süreçlerinde öğretmenler ne düzeyde etkilidir?
- 3- Velilerle ilişkiler ve okul aile işbirliğinin sağlanması konusunda öğretmenler ne düzeyde etkilidir?
- 4- İlköğretim öğrencilerine göre verimli ve etkili öğretmenin özellikleri nelerdir?
- 5- İlköğretim öğrencilerine göre öğretmenleri ne kadar başarılıdır?

YÖNTEM

İlköğretim öğrencilerinin görüşlerine göre öğretmenlerin etkililiğini saptamak amacıyla yapılan bu çalışma, betimsel türde bir araştırmadır. Ankara'daki ilköğretim okullarında öğrenim gören öğrencilerin görüşleri 2001-2002 öğretim yılında araştırmacı tarafından toplanmış ve ilköğretim öğrencilerinden elde edilen görüşler doğrultusunda öğretmenlerin etkililiği saptanmaya çalışılmıştır.

Araştırma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu, Milli Eğitim Bakanlığı'nın Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi'nin 2001-2002 öğretim yılında öğretmenlik uygulamaları için belirlediği ilköğretim okullarındaki öğrenciler oluşturmaktadır. Çalışma grubunun belirlenmesinde kolay ulaşılabilir grup örnekleme yoluna gidilmiştir. İlköğretim 1.ve2.

sınıf öğrencilerinin anketi doldurmada güçlük çekeceği düşünüldüğünden bu gruba anket uygulanmamıştır. Ayrıca anket uygulanan öğrenci sayısını sınırlamak amacıyla 4. sınıf öğrencilerine de anket uygulanmamıştır. Çalışma grubu, belirlenen ilköğretim okullarında halen öğrenim gören üçüncü ve beşinci sınıf öğrencileri olmak üzere 12 okuldan seçilen toplam 426 öğrenciden oluşmuştur.

Veri Toplama Araç ve Teknikleri

İlköğretim öğrencilerin görüşlerinin belirlenmesi amacıyla hazırlanan anket formu, araştırmacı tarafından geliştirilmiştir. Veri toplama aracının geliştirilmesinde öğretmenlerin etkililiğine etki eden faktörler belirlenmiş, öğretmenlerin üstlenmesi gereken görev ve sorumluluklar dikkate alınmıştır. Veriler araştırmacı tarafından toplanmıştır. Veri toplama aracı biri açık uçlu olmak üzere toplam 40 sorudan oluşmuştur. Her iki öğrenci grubuna da aynı veri toplama aracı uygulanmıştır. Araştırma verileri toplanmadan önce geliştirilen anket formundaki soruların yeterince anlaşılıp anlaşılmadığını belirlemek amacıyla seçilen birer sınıfta toplam 64 öğrenci üzerinde ön

çalışma yapılmıştır. Yapılan çalışmalar sonucunda veri toplama aracı yeniden düzenlenmiştir.

Araştırma verileri Mayıs 2002 tarihinde araştırmacı tarafından toplanmıştır. Veriler toplanması sırasında ilgili sınıfın öğretmenininde sınıfta bulunmamasına dikkat edilmiştir. Her sınıfta bir ders saati verileri toplamak amacıyla araştırmacı tarafından kullanılmıştır.

Verilerin Analizi

İlköğretim okullarından toplanan veriler araştırmacı tarafından analiz edilerek incelenmiştir. İlköğretim üçüncü ve beşinci sınıf öğrencilerinden toplanan veriler birlikte ele alınarak incelenmiş ve değerlendirilmiştir. Açık uçlu soruya verilen yanıtlar analiz edilirken bazı ifadelerin yeniden düzenlenmesi ve birleştirilmesi yoluna gidilmiştir. Araştırma verileri beş ayrı tablo halinde sunulmuştur ve verilerin analizinde frekans ve yüzde kullanılmıştır.

BULGULAR VE YORUMLAR

Çalışmanın bu bölümünde araştırmadan elde edilen verilere dayalı olarak bulgular ve yorumlara yer verilmiştir.

Tablo 1: Öğretmenlerin Sınıf İçi Öğretme-Öğrenme Süreçlerindeki Etkililiğine İlişkin Öğrenci Görüşlerinin Dağılımı

No:	İfadeler	EVET		KISMEN		HAYIR	
		f	%	f	%	f	%
1	Öğretmenimiz haftalık ders programına uygun olarak ders işler.	295	69.25	119	27.93	12	2.82
2	Öğretmenimiz ders anlatırken örnekler verir.	382	89.67	36	8.45	8	1.88
3	Öğretmenimiz sınıf içinde sürekli hareket eder.	112	26.30	188	44.13	126	29.57
4	Öğretmenimiz anlamadığımız yerleri tekrar eder.	348	81.69	57	13.39	21	4.92
5	Öğretmenimiz dersi oturmadan anlatır.	114	26.77	215	50.46	97	22.77
6	Öğretmenimiz öğrettiği konulardan soru sorar.	337	79.10	73	17.14	16	3.76
7	Öğretmenimiz yazıtahtasına okunaklı ve düzgün yazar.	293	68.78	91	21.37	42	9.85
8	Öğretmenimiz derste yorulduğumuz zaman bizi dinlendirir.	189	44.37	172	40.38	65	15.25
9	Öğretmenimiz sınıf içinde düzeni sağlar.	316	74.18	76	17.84	34	7.98
10	Öğretmenimiz derste oyun oynatır.	44	10.33	215	50.47	167	39.20
11	Öğretmenimiz sınıfta grup çalışmaları yaptırır.	143	33.56	154	36.15	129	30.29
12	Öğretmenimiz ödevlerimizi kontrol eder.	235	55.17	148	34.74	43	10.09
13	Öğretmenimiz ders işlerken sınıfta araç-gereç kullanır.	203	47.65	152	35.69	71	16.66
14	Öğretmenimiz başarılı olduğumuzda pekiyi-aferin vererek bizi ödüllendirir.	257	60.33	117	27.47	52	12.20
15	Öğretmenimiz her zaman hoşgörülü ve iyi niyetlidir.	309	72.53	79	18.55	38	8.92
16	Öğretmenimiz sınıf içi etkinliklere bizimle birlikte katılır.	212	49.77	150	35.21	64	15.02
17	Öğretmenimiz bizi çevre ve okul gezilerine götürür.	255	59.85	126	29.58	45	10.57

Tablo 1'de verilen bulgular incelendiğinde, ilköğretim öğrencilerinin büyük bir çoğunluğu (% 89.67), öğretmenlerinin ders anlatırken örnekler verdiğini, anlamadıkları yerleri tekrar ettiğini (%81.69), öğrettikleri konulardan soru sorduğunu (%79.10), sınıf içinde düzeni sağladığını, (% 74.18) her zaman hoşgörülü ve iyi niyetli olduğunu (%72.53), haftalık ders programına uygun ders işlediğini (%69.25) ve yazı tahtasına okunaklı ve düzgün yazdığını (% 68.78) ifade etmişlerdir. Buna karşılık öğrencilerin bir kısmı öğretmenlerinin derste oyun oynatmadığını (%39.20), küme ve grup çalışmaları yaptırmadığını (%30.29), öğretmenlerinin sınıf içinde yeterince hareket etmediğini (%29.57) ve öğretmenlerinin dersi oturarak anlattığını (%22.77) belirtmişlerdir. İlköğretim öğrencilerinin yaklaşık yarısı, kısmen öğretmenlerinin dersi oturmadan anlattığını (%50.46), kısmen oyun oynattığını (%50.47) ve kısmen sınıf

çinde sürekli hareket ettiğini (%44.13) ifade etmişlerdir.

Tablodaki veriler incelendiğinde, ilköğretim öğretmenlerinin sınıfıçi öğretme öğrenme süreçlerinde, öğrenciler tarafından genel olarak etkili bulunduğu anlaşılmaktadır. İlköğretim kademesindeki birey, gelişiminin çok önemli bir evresinde bulunmaktadır. Bu nedenle sınıfıçi etkinliklere aktif olarak katılması kişisel ve sosyal gelişimine önemli ölçüde katkı getirecektir.

İlköğretim öğretmeni çocuğun ilgi, ihtiyaç ve gelişim özelliklerini dikkate alarak sınıfıçi etkinlikleri organize ederse, sürecin başarısı daha da artacaktır (Yavuzer, 2000). Öğretmenlerin sınıfıçi öğretim etkinliklerinde oyun ve grup etkinliklerine yeterli düzeyde yer vermedikleri anlaşılmaktadır. Bu dönem çocuğu halen oyun çağında bulunmaktadır. Bu da üzerinde önemle durulması gereken hususlardan biridir.

Tablo 2: Öğretmenlerin İletişim ve Etkileşim Süreçlerindeki Etkililiğine İlişkin Öğrenci Görüşlerinin Dağılımı

No:	İfadeler	EVET		KISMEN		HAYIR	
		f	%	f	%	f	%
1	Öğretmenimiz derse güler yüzle başlar.	321	75.35	86	20.19	19	4.46
2	Öğretmenimiz sınıfta herkese eşit söz hakkı verir.	208	48.83	121	28.40	97	22.77
3	Öğretmenimiz açık, net ve anlaşılır konuşur.	324	76.05	68	15.97	34	7.98
4	Öğretmenimiz konuları anlaşılır bir biçimde sunar.	356	83.57	49	11.50	21	4.93
5	Öğretmenimiz bizi dinler ve anlamaya çalışır.	385	66.90	93	21.83	48	11.27
6	Öğretmenimiz verdiği sözleri tutar.	269	63.15	124	29.10	33	7.75
7	Öğretmenimiz ders anlatırken bedenini (ellerini, kollarını, gözlerini ve yüz ifadesini) jest ve mimiklerini kullanır.	293	68.78	91	21.37	42	9.85
8	Öğretmenimiz sorduğumuz sorulara cevap verir.	365	85.69	47	11.03	14	3.28
9	Öğretmenimiz ses tonunu ayarlar ve bağırmeden konuşur.	241	56.58	128	30.04	57	13.38
10	Öğretmenimiz sakin ve sabırlı davranır.	232	54.57	119	27.93	75	17.60
11	Öğretmenimiz bizim ilgi ve isteklerimizi dikkate alır.	253	59.39	117	27.47	56	13.14
12	Sınıfta bir sorunumuz olduğunda öğretmenimiz konuşarak çözüme yardımcı olur.	305	71.60	72	16.90	49	11.50

Tablo 2'de verilen bulgular incelendiğinde, ilköğretim öğrencilerinin büyük bir çoğunluğu, öğretmenlerinin sordukları sorulara cevap verdiklerini (%85.69), konuları anlaşılır bir biçimde sunduğunu (%83.57), açık, net ve anlaşılır konuştuğunu (%76.05) ve derse güler yüzle başladığını (%75.35) belirtmişlerdir. Yine öğrencilerin yarıdan fazlası, öğretmenlerinin sorunlarının çözümüne konuşarak yardımcı

olduğunu (%71.60), onları dinleyip anlamaya çalıştığını (%66.90), ders anlatırken bedenini uygun kullandığını (%68.78) ve verdiği sözleri tuttuğunu (% 63.15) ifade etmişlerdir. Buna karşılık öğrencilerin yarıdan daha azı öğretmenlerinin sınıfta herkese eşit söz hakkı verdiğini (%48.83) belirtmişlerdir.

İlköğretim öğrencileri iletişim ve etkileşim süreçlerinde, öğretmenlerini etkili buldukları

şeklinde görüşlerini ifade etmişlerdir. Öğrenciler genel olarak, öğretmenlerini etkili bulmakla birlikte, sınıfta herkese eşit söz hakkı verme ve ses tonunu ayarlayarak bağırmadan konuşma konusunda kimi zaman sorunlar yaşadığını belirtmişlerdir. Bu da büyük ölçüde sınıfların oldukça kalabalık olmasından kaynaklanıyor olabilir.

Sınıf içi iletişim ve etkileşim süreçleri öğrenmenin temelini oluşturur. Sınıf içinde demokratik, hoşgörülü ve saygıya dayalı bir ortam oluşturulursa, öğretmen ve öğrenci arasındaki ilişki de nitelik kazanacaktır. Öğretmenin herkese eşit davranması ve ses tonunu etkili kullanması öğretim sürecinin başarısında belirleyici bir etkiye sahiptir. Öğretmen, iletişim ve etkileşim sürecindeki başarısı oranında sınıfta verimliliği ve etkililiği sağlayabilir.

Tablo 3: Öğretmenlerin Okul-Aile İşbirliğinin Sağlanması Konusundaki Etkililiğine İlişkin Öğrenci Görüşlerinin Dağılımı

No:	İfadeler	EVET		KISMEN		HAYIR	
		f	%	f	%	f	%
1	Öğretmenimiz veli toplantısı yapar.	269	63.15	157	36.85	-	-
2	Öğretmenimiz anne-babamıza bizim hakkımızda bilgiler verir.	298	69.95	86	20.19	42	9.86
3	Öğretmenimiz anne-babamıza önem verir.	325	76.29	63	14.79	38	8.92
4	Öğretmenimiz anne-babamız okula geldiğinde onlarla görüşür.	328	77.00	71	16.67	27	6.33
5	Öğretmenimiz gerektiğinde velimizi okula çağırır.	301	70.65	92	21.60	33	7.75
6	Öğretmenimiz gerektiğinde velimizin okul çalışmalarına katılmasını ister.	147	34.50	185	43.43	94	22.07
7	Öğretmenimiz ve velimiz birbirleriyle iyi anlaşır.	342	80.29	58	13.61	26	6.10

Tablo 3'te verilen bulgular incelendiğinde, ilköğretim öğrencilerinin çoğunluğu öğretmenlerinin velileriyle iyi anlaşır (%80.29), anne-babalarıyla görüştüğünü (%77.00), öğretmenlerinin anne-babalarına önem verdiğini (%76.29), öğretmenlerinin gerektiğinde velilerini okula çağırıldığını (%70.65), anne-babalara bilgi verdiğini (%69.96) ve öğretmenlerinin veli toplantıları yaptığını (%63.15) ifade etmişlerdir. Buna karşılık öğrencilerin yaklaşık üçte biri, öğretmenlerinin gerektiğinde velilerinin okul çalışmalarına katılmasını istediğini (%34.50) belirtmişlerdir. Yine öğrencilerin yaklaşık dörtte biri velilerin okul çalışmalarına katılmadığı şeklinde görüş belirtmişlerdir.

Öğretmenlerin okul-aile işbirliğinin sağlanması konusundaki etkililiğine ilişkin öğrenci

Tablo 4: Öğretmenlerini Ne Kadar Başarılı Bulduklarına İlişkin Öğrenci Görüşlerinin Dağılımı

No	İFADELER	f	%
1	Öğretmenimiz çok başarılıdır.	318	74.65
2	Öğretmenimiz orta düzeyde başarılıdır.	62	14.55
3	Öğretmenimiz az başarılıdır.	46	10.80
TOPLAM		426	100.00

görüşleri incelendiğinde genel olarak, öğretmen-veli etkileşiminin olumlu olduğu görülmekte ancak, öğrenciler velilerin okul çalışmalarına katılması konusunda yeterli işbirliği ve etkileşimin sağlanamadığını düşünmektedirler. Bu da okul-aile işbirliğinin geliştirilmesini olumsuz yönde etkileyebilecek bir olgudur.

Aileler çocuklarının nitelikli bir biçimde eğitilmelerini istemektedir. Öğretmen bu konuda sorumlu olan kişidir. Bu nedenle okul-aile işbirliği kaçınılmaz olarak ortaya çıkmaktadır. Okul-aile işbirliğinde amaç öğrencinin daha nitelikli bir biçimde yetiştirilmesi ve gelecekteki yaşamına hazırlanmasıdır (Gökçe, 1999). Öğretmenlerin gereken duyarlılığı göstermesi ve sürece önem vermeleri, öğrenci başarısının artırılmasına önemli ölçüde katkıda bulunacaktır.

Tablo 4'te verilen bulgular incelendiğinde, ilköğretim öğrencilerinin büyük bir çoğunluğu öğretmenlerini çok başarılı bulduklarını (%74.65) belirtirken %14.55'i orta düzeyde ve % 10.80'i de az başarılı bulduklarını ifade etmişlerdir.

İlköğretim öğrencilerinin büyük bir çoğunluğunun öğretmenlerini çok başarılı bulmaları oldukça dikkat çekici bir bulgudur. Çünkü öğrencinin öğretmenini nasıl gördüğü önemlidir. Öğrencilerin çok az bir kısmının öğretmenlerini az

başarılı bulmaları ise gözardı edilmemesi gereken bir husustur. Öğretme-öğrenme sürecinin başarısı büyük ölçüde öğretmen-öğrenci etkileşimine bağlıdır. Sürecin en dinamik ve en önemli unsuru öğrencidir, öğretmen ise öğrenciye rehberlik eder, bilgi, beceri ve davranış kazandıran bir roledir. Bu da öğretmen-öğrenci ilişkisinin olumlu olmasını gerektirmektedir. Her öğrenci öğretmenini başarılı görmek isteyecektir. Öğrencinin öğretmenin başarısı konusundaki görüşü öğretim sürecinin amaçlarına ulaşılmasını da etkileyebilecektir.

Tablo 5: Verimli ve Etkili Bir Öğretmenin Sahip Olması Gereken Özelliklere İlişkin Öğrenci Görüşlerinin Dağılımı

No	İFADELER	f
1	Çocukları sevmelidir ve onlara iyi davranmalıdır.	394
2	Sabırlı ve hoşgörülü olmalıdır.	379
3	Herkese eşit davranmalı, ayırım yapmamalıdır.	357
4	Güleryüzlü olmalıdır.	321
5	Konuyu iyi ve anlaşılır bir biçimde anlatmalıdır.	298
6	Bilgili olmalıdır.	272
7	Öğrencileri dinlemelidir.	246
8	Verdiği sözleri tutmalıdır.	213
9	Sınıfı iyi yönetmelidir.	194
10	Anlamadığımız konuları tekrar etmelidir.	162
11	Etkili ve güzel konuşmalıdır.	135
12	Esprili ve neşeli olmalıdır.	118
13	Temiz ve düzenli olmalıdır.	97
14	Güvenilir olmalıdır.	73
15	Velilerimizle iyi ilişkiler kurmalıdır.	54
16	Saygılı olmalıdır.	39
17	Bağışlayıcı ya da affedici olmalıdır.	30
18	Güzel / Yakışıklı olmalıdır.	23

Tablo 5'de açık uçlu soruya verilen cevapların analizi sonucunda elde edilen bulgular incelendiğinde, öğrencilerin öncelikle, başarılı ve etkili bir öğretmenin çocukları sevmesi ve onlara iyi davranması, sabırlı ve hoşgörülü olması, herkese eşit davranması ve ayırım yapmaması, güler yüzlü olması, konuyu iyi ve anlaşılır bir biçimde anlatması, bilgili olması, öğrencileri dinlemesi, verdiği sözleri tutması, sınıfı iyi yönetmesi ve anlaşılmayan konuları tekrar etmesi gibi özellikler üzerinde durdukları görülmektedir. Bunu sırasıyla, etkili ve güzel konuşması, esprili ve neşeli olması,

temiz ve düzenli olması, güvenilir olması, velilerle iyi ilişkiler kurması, saygılı olması, bağışlayıcı ve affedici olması, güzel ya da yakışıklı olması izlemiştir.

İlköğretim öğrencileri, öğretmen hangi özelliklere sahip olursa verimli ve etkili olur, bunu gerçekçi bir biçimde belirtmişlerdir. Öğrenciler tarafından belirtilen bu özellikler, öğretmenlik mesleğinin mesleki-kişisel özellikleri ve öğretmenin bilgi ve beceri düzeyi ile ilgilidir. İlköğretim öğrencileri, öğretmenlerin insan ilişkileri ve kişilik özelliklerini önemsemektedirler.

Öğrenciler öğretmenin sınıfıçı tutum ve davranışlarından belirli düzeyde etkilenmektedirler. Bu nedenle, öğrenci-öğretmen arasında sağlıklı bir - etkileşim oluşturulmasını sağlayacak boyutlar ve özellikler üzerinde daha önemle durmuşlardır.

Öğrencilerin çocukları sevmeyi, sabırlı ve hoşgörülü olmayı, ayırım yapmadan herkese eşit ve iyi davranmayı ilk üç sırada göstermesi, öğretmenliğin, benimsenmeden ve sevilmeden yapılamayacağını açıkça göstermektedir. Ayrıca meslekte demokratik tutum ve davranışların, sabır ve hoşgörüye dayalı insan ilişkilerinin ne denli önemli olduğu öğrenciler tarafından da önemle vurgulanmıştır.

Öğretme-öğrenme sürecinin verimli ve etkili bir biçimde gerçekleştirilebilmesi, öğretmenlerin belirtilen özelliklere sahip olmaları ile sağlanabilir. Bu da öğrencilerin ilgi, ihtiyaç ve beklentilerinin en üst düzeyde karşılanması anlamına gelecektir. Böylece, öğretmenin neden olabileceği olumsuz tutum ve davranışlar öğrencide görülmeyecek ve öğretmen-öğrenci arasında sağlıklı bir etkileşim ve işbirliği sağlanabilecektir.

İlköğretim öğrencileri, öğretmen hangi özelliklere sahip olursa, verimli ve etkili olur, belirtmişlerdir. Öğrencilerin ortaya koyduğu görüşler öğretmenlik mesleğinin taşıdığı önemi ve öğretmenin sorumluluğunu açıkça ortaya koymaktadır.

SONUÇLAR VE ÖNERİLER

Araştırmadan elde edilen bulguların çözümlenip yorumlanması doğrultusunda ortaya çıkan sonuçlar ve öneriler aşağıda verilmiştir:

Sonuçlar

1. Öğrenciler, sınıfıçı öğretme-öğrenme süreçlerinde öğretmenlerinin ders anlatırken örnekler verdiğini, anlamadıkları konuları tekrar ettiğini, öğrettiği konulardan soru sorduğunu ve sınıf içinde düzeni sağladığını ortaya koymuşlardır. Ayrıca öğrenciler, öğretmenlerinin iyi niyetli ve hoşgörülü olduğunu, yazı tahtasına okunaklı ve düzgün yazdığını haftalık ders programına uygun ders işlediğini ve başarılı olduklarında pekiyi, aferin vererek onları ödüllendirdiğini ifade etmişlerdir.

2. Öğrencilerin yarından fazlası, sınıfıçı öğretme-öğrenme süreçlerinde öğretmenlerinin,

yeterli düzeyde oyun etkinliğine yer vermediğini, küme ve grup çalışmaları yaptırmadığını, ders işlerken yeterince araç-gereç kullanmadığını, yorulduklarında onları dinlendirmedeğini, öğretmenlerinin dersi oturarak anlattığını ve sınıf içinde yeterince hareket etmediğini ifade etmişlerdir.

3. Öğrencilerin büyük bir çoğunluğu, öğretmenlerinin sorularına cevap verdiğini, konuları anlaşılır bir biçimde sunduğunu, açık, net ve anlaşılır konuştuğunu, derse güler yüzle başladığını sınıfıçı sorunları konuşarak çözmelerine yardımcı olduğunu ve onları dinleyerek anlamaya çalıştığını ifade etmişlerdir.

4. Öğrencilerin yarından daha azı, öğretmenlerinin sınıfta herkese eşit söz hakkı verdiğini belirtirken, yarından biraz fazlası da öğretmenlerinin ses tonunu ayarlayarak bağırmeden konuştuğunu ifade etmişlerdir.

5. Öğrencilerin büyük bir çoğunluğu, öğretmenlerinin velileriyle iyi anlaştığını, annelerleriyle okula geldiklerinde görüştüğünü, öğretmenlerinin anne-babalarına önem verdiğini, öğrenciler hakkında velilere bilgi verdiğini ve öğretmenlerinin veli toplantıları yaptığını ifade etmişlerdir.

6. Öğrencilerin yaklaşık üçte biri, öğretmenlerinin gerektiğinde velilerin okul çalışmalarına katılmasını istediklerini belirtmişlerdir.

7. İlköğretim öğrencilerinin büyük bir çoğunluğu öğretmenlerini çok başarılı bulurlarken (yaklaşık dörtte üçü), sadece küçük bir kısmı, öğretmenlerini orta düzeyde ve az başarılı bulduklarını belirtmişlerdir.

8. Öğrenciler, öğretmen hangi özelliklere sahip olursa verimli ve etkili olur belirtmişlerdir. Bunlar öğretmenin, çocukları sevmesi ve onlara iyi davranması, sabırlı ve hoşgörülü olması, herkese eşit davranması ve ayırım yapmaması, güler yüzlü olması, konuyu iyi ve anlaşılır bir biçimde anlatması, bilgili olması, öğrencileri dinlemesi, verdiği sözleri tutması, sınıfı iyi yönetmesi ve anlaşılmayan konuları tekrar etmesi şeklinde ifade edilmiştir.

Araştırmada ortaya çıkan sonuçlar doğrultusunda aşağıda belirtilen öneriler geliştirilmiştir:

Öneriler

1. Öğretmenlerin sınıfıçı öğretim-öğrenme süreçlerindeki etkililiğini arttırmak amacıyla okullarda ilgili uzmanlarca çeşitli seminer etkinlikleri gerçekleştirilmeli, öğrenci merkezli yaklaşımlara, grup çalışmalarına önem verilmeli, özellikle yıl sonu seminer ve değerlendirme toplantılarından bu amaçla yararlanılmalıdır.

2. Öğretmenlerin öğretim sürecini gerçekleştirirken oyun etkinliklerinden ve aktif öğrenme yaklaşımlarından yararlanmaları üzerinde önemle durulmalı, sınıf içinde araç gereç kullanmaları teşvik edilmelidir.

3. Öğretmenler, sınıfıçı öğretim etkinliklerini gerçekleştirirken sürekli hareket etmeli ve dersi oturmadan sunmalıdır.

4. Öğretmenler, öğrenciler arasında ayırım yapmamalı, sınıfta herkese eşit söz hakkı tanınmalı ve öğrencilere karşı her zaman sakin ve sabırlı davranmalıdırlar.

5. Öğretmenler, okul-aile işbirliğinin geliştirilmesine önem vermeli, velilerin okul etkinliklerine aktif olarak katılmasını sağlayacak çalışmalar yapmalıdırlar.

6. Öğretmenler, öğretim sürecinde yaparak yaşayarak öğrenmeye olanak sağlayan çevre ve okul gezilerine daha çok yer vermelidirler.

7. Öğretmenlik mesleğinin gerektirdiği mesleki-kişisel özelliklerin öğretmenlere kazandırılmasına yönelik programlar hazırlanmalı ve çeşitli etkinlikler düzenlenmelidir. Özellikle, öğrencilerin ilgi, ihtiyaç ve beklentileri göz önüne alınarak üniversitelerle işbirliği yapılmalı ve öğretmenlerin meslek içinde geliştirilmeleri sağlanmalıdır. Bu amaçla, okullarda çeşitli seminerler, konferanslar, workshop uygulamaları düzenlenmeli ve hizmetiçi eğitim etkinlikleri gerçekleştirilmelidir.

8. Öğretmen yetiştirme programlarında öğretmenlik mesleğinin mesleki-kişisel özellikler boyutuna özel bir önem ve ağırlık verilmelidir. Öğretmenlerin çocuk sevgisine sahip, çağdaş ve demokratik bireyler olarak yetiştirilmeleri sağlanmalıdır. Bu amaçla, ilköğretim öğrencilerinin ilgi, ihtiyaç ve beklentileri, gelişim özellikleri, aile ve toplumun beklentileri saptanmalı ve bunları

karşılamaya yönelik çeşitli etkinlikler düzenlenmelidir.

9. İlköğretim öğretmenleri öğrencileri sevmeli, onlara güler yüzlü, hoşgörülü ve anlayışlı davranmaya özen göstermelidir. Öğretmenlerle öğrenciler arasında karşılıklı saygı ve sevgiye dayalı bir etkileşim ve işbirliği ortamı oluşturulmalıdır. Ayrıca öğretmenlerin ilkeli ve tutarlı tutum ve davranışlarıyla öğrencilerine örnek olması gerekir. Öğretmenler her öğrencinin farklı özellikte olduğunu ve farklı ilgi ve ihtiyaçları olabileceğini gözardı etmemelidir.

10. İlköğretim öğretmenlerinin etkililiğini belirlemeye yönelik daha geniş ve kapsamlı araştırmalar yapılmalı, ilköğretim öğrencilerinin öğretim-öğrenme sürecinin geliştirilmesine yönelik görüşleri saptanmalıdır.

KAYNAKÇA

- Açıkgöz, K.Ü. (1996) **Etkili Öğrenme ve Öğretme**. Kanyılmaz Matbaası, İzmir.
- Erden, M. ve Akman, Y. (1995) **Eğitim Psikolojisi**. Arkadaş Yayınevi, Ankara.
- Gökçe, E. (1999). İlköğretim Öğretmenlerinin Yeterlilikleri. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Gürkan, T. Ve Gökçe, E. (1999) **Türkiye’de ve Çeşitli Ülkelerde İlköğretim**. Siyasal Kitabevi, Ankara.
- Macrae, S. (1997). Classroom Management and Organization. **Becoming A Teacher**. Open Universtiy Press. Buckingham.
- Özden, Y. (1997). **Öğrenme ve Öğretme**. Pegem Yayınları. Birinci Baskı, Ankara.
- Senemoğlu, N. (1997). **Gelişim Öğrenme ve Öğretim Kuramdan Uygulamaya**. Spot Matbaacılık, Ankara.
- Woolfolk, A.E. (1990) Prospective Teachers Sense of Efficiency and Beliefs About Control. **Journal of Educational Psychology**. 82-81.
- Wragg, E.C. (1993). **Class Management**. Routledge Publishing. London.
- Yavuzer, H.(2000) **Okul Çağı Çocuğu**. Remzi Kitabevi A.Ş, İstanbul.